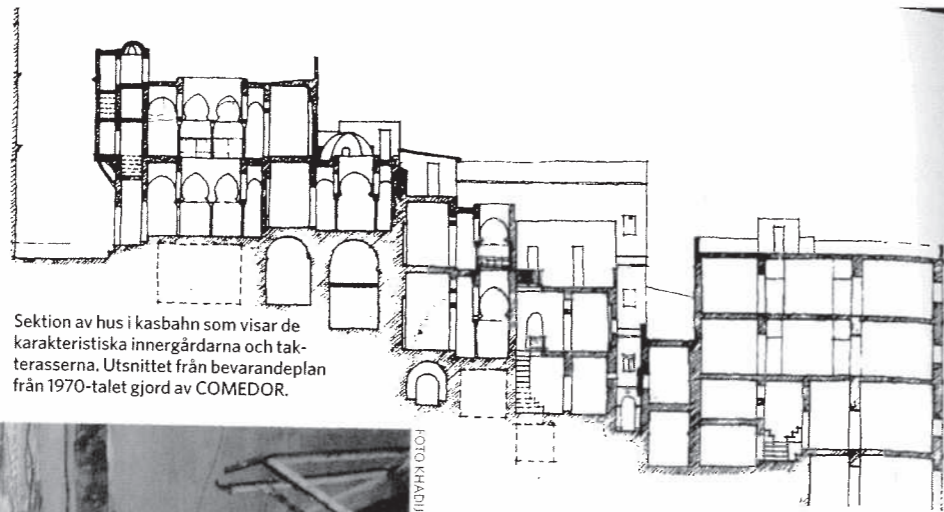

Världsarv på väg mot ruin

FOTO KHADIDJA OUIS

Trots att många hantverksbutiker idag har försvunnit, är gatan fortfarande en mycket viktig social mötesplats särskilt för männen, som ofta ses spela spel tillsammans eller samtala över en kopp kaffe eller te.

Sektion av hus i kasbah som visar de karakteristiska innergårdarna och takterrasserna. Utsnittet från bevarandeplan från 1970-talet gjord av COMEDOR.

FOTO KHADIDJA OUIS

Ansökningarna till världsarvslistan blir bara fler och fler. Samtidigt är flera av världsarven kraftigt hotade. Ett av dessa är kasbah i Alger. *Khadidja Ouis* har gett sig in i dess vindlande gränder.

HAR DU SETT PALATSEN? Jag får ständigt frågan när jag säger att jag vill gå in i den gamla staden i Alger, kasbah. Ett par gamla palats har restaurerats och gjorts om till museum. Ett av dem är Dar Mustapha Pascha, som jag besöker första dagen. Palatsets väggar är kritvita och arkitekturen känns nästan modern i sin avskalade enkelhet. Innergården är öppen mot den klarblå himlen och tecknar tillsammans den typiska färgkartan för staden: kritvitt och himmelsblått.

Kasbah är den gamla *medinan* (»stad« på arabiska) i Alger och ligger på en sluttning i den västra delen av stadens bukt. Staden byggdes som en triangel med basen nere vid havet och med sidomurar som gick upp till ett citadell (*qasabah* på arabiska) varifrån den bevakades och försvarades. Från citadellet har man utsikt över hela staden och nedanför breder kasbah ut sig med sina otaliga takterrasser och vindlande gränder.

Husen är byggda för att stötta varandra vid seismiska rörelser, men det betyder också att när ett hus faller följer grannhusen med.

LIKSOM FLERA ANDRA MEDINOR i Nordafrika som exempelvis i Fez, Marrakech och Tunis, är den i Alger inskriven på UNESCO:s världsarvslista, men efter år av politisk instabilitet och varierande bevarandeinsatser har många av de flera hundra år gamla husen helt eller delvis kollapsat.

Idag är kasbah en marginaliserad stadsdel som är kraftigt överbefolkad och där bristande underhåll gör att husen allt snabbare rasar ner. Man hör ofta talas om »domineffekten«. Husen är byggda för att stötta varandra vid seismiska rörelser, men det betyder också att när ett hus faller följer grannhusen med.

Marginaliseringen har sina rötter från kolonialtiden. När fransmännen 1830 koloniserade Algeriet revs framförallt nedre delen av kasbah och ersattes av klassicerande byggnader, torg och breda boulevarder med plats för militärfordon. Den gamla staden reserverades för »les indigènes« – »infödingarna«.

NÄR ALGERIET BLEV SJÄLVSTÄNDIGT 1962 lämnade många kasbah. Hundratusentals européer flyttade tillbaka till Europa och de de tomma franska lägenheterna togs över av familjer som tidigare bott i kasbah under flera generationer. Med utflyttarna försvann gamla traditioner och hantverk. Istället flyttade människor från landsbygden och bergstrakterna in i de tomma husen, som erbjöd ett billigt boende i huvudstaden.

Trots att många familjer flyttade ifrån kasbah finns det flera som stannat kvar. Jag lär snart känna en ung kille vars familj har ägt sitt

Många byggnader i kasbah är i ruiner eller bedöms vara i kritiskt tillstånd. Ruinerna bär spår av de innergårdar med marmorarkader som en gång funnits här, ofta dekorerade med kakel och kalkmålade väggar.

FOTO KHADIDJA OUIS

Algers kasbah ligger på en sluttning i den västra delen av stadens bukt. Ner mot hamnen breder den ut sig med sina takterasser och sitt labyrintiska gatunät. Terrasserna användes traditionellt sett av kvinnorna och det var förbjudet att bygga sitt hus så att det skydde grannarnas utsikt mot havet.

hus i sex generationer. Han lovar att visa mig den »riktiga« kasbah – bortom palatsen – en mytomspunnen stad som jag fram till dess bara sett på pittoreska målningar och gamla franska vykort.

HANS GUIDNING ÄR VÄLBEHÖVLIG eftersom en utomstående har svårt att hitta i de många snåriga gränderna. Men jag beslutar mig snabbt för att gå på varje gata och irra in i varje återvändsgränd innan jag reser hem till Skandinavien raka gator. Min guide låter uppgiven när han berättar om situationen idag:

– Det är en katastrof! Hur är det möjligt att så mycket mer har förstörts under de senaste 20–30 åren, än vad det har gjorts under 200–300 år?

Liksom många andra här är han upprörd och orolig över det försvinnande kulturarvet. Det kritiska tillståndet bör samtidigt förklaras som en del av en kraftig urbaniseringsprocess och

»Vad vi saknar är den praktiska kompetensen för att restaurera och bevara husen. Vi borde samarbeta och få hjälp av experter från andra länder som har det kunnandet.«

en orolig postkolonial tid, så likt många andra afrikanska städer.

DEN OMFATTANDE urbaniseringen av Alger har för kasbahns del inneburit att många immigranter från landsbygden bor här i hopp om att finna något bättre, kasbah har blivit ett transitområde. Förr däremot var den en kosmopolitisk stad med en blandad befolkning av kabylier, judar, européer – och med ett levande hantverks- och affärliv.

För många boende är enda möjligheten att komma bort härifrån om deras hus är så allvarligt förfallet att myndigheterna till slut erbjuder familjen ett annat boende. Tyvärr får den politiken förödande konsekvenser. I ren desperation börjar människor slå sönder sina månghundraåriga hus, för att visa att de inte längre kan bo kvar.

»INGEN VILL BO HÄR«, suckar en medelålders kvinna uppgivet. Hon är ensamstående med sina två döttrar och bor i litet fuktigt rum utan fönster. En av hennes grannfamiljer på tio personer bor i ett rum om knappt 15 kvadratmeter. Den extrema trångboddheten tär hårt på såväl hus som på människor.

För andra är de fallfärdiga husen närmast en livsfara att bo i. »Är du journalist?« frågar en man när han får se min kamera. »Kom ska jag visa dig hur vi bor«. Han visar mig sitt hem som

Husen av lera och tegel är byggda för att stötta varandra – ibland även över gatorna. Väggarna är målade med kalkfärg.

bokstavligt talat faller ihop. Föregående vecka rasade taket i ett av rummen in. »Det var ren tur att det inte var någon i rummet, då hade någon omkommit«. I snart 30 år har hans familj väntat på att få ett nytt boende. »Först om någon eller några dör kommer det att hända något från myndigheternas sida« utropar han argt.

DEN KRITISKA SITUATIONEN i kasbah skylls av såväl de boende, ideella organisationer och media många gånger på den algeriska regeringen. Algeriet är rikt på olja och naturgas men till skillnad från sina grannländer Marocko och Tunisien, som också har gamla medinor, är turistnäringen liten och svagt utvecklad.

»Det saknas inte pengar, men det saknas en reell politisk vilja!« påpekar en ung arkitekt som engagerat sig för bevarandet av kasbah. Det finns ett stort engagemang i frågan och debatten rasar dagligen i media.

De smala gatorna ger ett behagligt svalt klimat. Otoliga trappsteg skapar en karakteristisk stadsbild.

»Här i min lilla ateljé och i mitt eget huvud så finns kasbah kvar i all sin prakt och magiska skönhet, men så fort jag träder ut genom dörren så är allt det borta.«

Flera år gick förlorade under 1990-talets blodiga inbördeskrig, som bröt ut ungefär samtidigt som kasbah skrevs in på världsarvslistan, och stadsdelen blev ett tillhåll för terrorister. För ett par år sedan presenterades dock en ny bevarandeplan och för första gången fick den lagstadgat skydd som ett fredat kulturarv. »Vi är eniga med regeringens bevarandeplaner, men vi vill se resultat någon gång« säger tidigare ordföranden i den ideella förening som var drivande för att få in kasbah på världsarvslistan.

ANSVARIGA MYNDIGHETER under kulturministeriet håller inte med om kritiken. En högt uppsatt arkitekt med ansvar för att leda restaureringsarbetet säger istället: »Jag tycker inte att vi har misslyckats med någonting«.

Han bedömer att av de 1816 husen kan 776 bevaras och de försvunna husen ska enligt honom återuppbyggas exakt så som de en gång såg ut.

»Varför skulle man inte kunna rädda alla husen?« frågar en ung arkitekt jag träffar. »Vad vi saknar är den praktiska kompetensen för att restaurera och bevara husen. Vi borde samarbeta och få hjälp av experter från andra länder som har det kunnandet« fortsätter hon.

VI GÅR RUNT I CASBAH medan hon pekar på hur de gamla ler- och tegelhusen felaktigt har reparerats med cement, vilket skapar fuktproblem. Ytterst få bygg- och hantverksföretag vet hur man bygger enligt traditionella metoder, även om det finns några hantverkare kvar i ökenstaden Ghardaia.

»Jag tycker inte om att gå här, det får mig att känna mig illa till mods. Titta, det ser ut som

en atombomb slagit ned här« säger hon och vi tittar oss omkring där det en gång stod hus. »kasbah kommer helt säkert att försvinna, det är jag övertygad om«.

I souvenirbutiker och i konstgallerier finns ofta nostalgiska och mytiska bilder av hur den gamla medinan såg ut förr, men det är så gott som omöjligt att hitta bilder av ruiner och förfall. En konstnär i kasbah vars familj bott där i många generationer förklarar varför: »Här i min lilla ateljé och i mitt eget huvud så finns kasbah kvar i all sin prakt och magiska skönhet, men så fort jag träder ut genom dörren så är allt det borta«.

Liksom så många andra här uttrycker han den ovärderliga betydelse kulturarvet har för människornas identitet och stadens minne. Ofta kallas kasbah för »vårt hjärta«. Det är inte konstigt. Kasbah är ett uttryck för en månghundraårig arabisk stadskultur och civilisation. Under kolonialtiden delvis rivna och dold bakom franska byggnader, men i dess gränder växte den algeriska motståndsrörelse fram som nådde befrielsen 1962. Kolonialmakten fick aldrig kontroll över kasbah och den blev därmed en symbol för befrielsekampen, vilket bl a skildrats i storfilmerna Slaget om Alger. Praktiska verktyg och politisk vilja för att bevara det arvet finns inte riktigt, däremot ett starkt engagemang.

DE MÅNGA MÄNNISKORNAS ORD har etsat sig fast i minnet och sista dagen i Alger går jag tillbaka till Mustapha Paschas palats. När jag går fram och rör vid en av de nyrestaurerade väggarna märker jag plötsligt att putsen är bubblig och redan har drabbats av fuktproblem.

Jag lyckades gå på varenda gata och in i alla återvändsgränder, men jag undrar vad Mustapha Pascha skulle sagt om han sett hur hans kasbah ser ut idag? ■

Khadidja Ouis är arkitektstuderande vid arkitektskolan i Köpenhamn och genomförde nyligen sin praktik hos algeriska OGEBC (l'Office National de Gestion et d'exploitation des Biens Culturels Protégés), ungefärligen motsvarande Riksantikvarieämbetet. khadidja.ouis@gmail.com